

*Біловол О. О.,**заступник начальника відділу нагляду за додержанням законів органами, які ведуть боротьбу з організованою злочинністю, управління нагляду у кримінальному провадженні
Прокуратури міста Києва*

СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНІ НАСЛІДКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА (СТ. 126-1 КК УКРАЇНИ)

Анотація. У статті проаналізовані суспільно небезпечні наслідки у виді фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя як ознаки об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого статтею 126-1 «Домашнє насильство» Кримінального кодексу України.

Під час аналізу фізичних страждань як ознаки домашнього насильства з'ясовано, що ці наслідки виступають суспільно небезпечною ознакою не тільки цього складу злочину але й катувань (ст. 127 Кримінального кодексу України) та незаконного позбавлення волі або викрадення людини (ч. 2 ст. 146 Кримінального кодексу України). Також про них згадується у ч. 3 ст. 50 «Поняття покарання та його мета» Кримінального кодексу України. Для тлумачення змісту фізичних страждань у контексті домашнього насильства запропоновано запозичити підходи, розроблені в юридичній літературі щодо тлумачення фізичних страждань як ознаки об'єктивної сторони відповідних складів злочинів.

За результатами аналізу психологічних страждань зазначається, що тлумачення цього поняття видається більш проблематичним з огляду на те, що у Кримінальному кодексі України воно ніде більше не використовується. Розглянуто варіанти тлумачення цієї ознаки в юридичній літературі та судовій практиці. Зазначається, що наявність психологічних страждань встановлюється за допомогою проведення психологічної експертизи.

З'ясовано, що, на відміну від ст.ст. 121, 121 та 125 Кримінального кодексу України, у ст. 126-1 цього Кодексу не визначено, про який розлад здоров'я або втрату працездатності йдеться. Це породжує певні труднощі під час кваліфікації дій винних осіб за ст. 126-1 КК при вирішенні питання про наявність у діях винних осіб сукупності злочинів чи одиначного злочину. У статті робиться висновок, що ця ознака потребує конкретизації.

Встановлено, що емоційна залежність потерпілої особи належить до хворобливих станів психіки. Це вид психологічної залежності, за наявності якої виявляються сильні або полярні емоції, які відчувають при контакті з об'єктом пристрастей.

Розглянуті різні підходи щодо тлумачення погіршення якості життя. У статті обстоюється позиція про те, що цей суспільно небезпечний наслідок домашнього насильства охоплює показники, які стосуються не тільки фізичного та психологічного, але й матеріального благополуччя людини.

Ключові слова: домашнє насильство, суспільно небезпечні наслідки, фізичні страждання, психологічні страждання, розлади здоров'я, втрата працездатності, емоційна залежність, погіршення якості життя.

Постановка проблеми. У результаті змін, пов'язаних із прийняттям Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (СETS № 210) (далі – Стамбульська конвенція), Кримінальний кодекс України (далі – КК) було доповнено ст. 126-1 «Домашнє насильство». Аналіз юридичних публікацій, а також практики застосування цієї статті дозволяє зробити висновок про існування низки питань, пов'язаних зі встановленням суспільно небезпечних наслідків домашнього насильства.

Дослідженню суспільно небезпечних наслідків як обов'язкової ознаки об'єктивної сторони домашнього насильства присвячені роботи А.О. Байди, Н.В. Довгань-Бочкової, О.О. Дудорова, Н.І. Лесяк, М.І. Хавронюка, С.В. Якімової та інших науковців. Водночас існування досить різних точок зору з приводу тлумачення цієї ознаки зумовлює необхідність подальших наукових досліджень у цій сфері.

Метою статті є розгляд різних підходів щодо тлумачення суспільно небезпечних наслідків домашнього насильства, виявлення проблемних аспектів правозастосовної практики у цій сфері та розроблення пропозиції щодо вирішення цього питання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони домашнього насильства виступають суспільно небезпечні наслідки у вигляді фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи.

Н.В. Довгань-Бочкова зазначає, що розлад здоров'я, втрата працездатності, фізичні та психологічні страждання є ознаками насильства і тому встановлення їх змісту не становитиме особливих проблем для правозастосовців [4, с. 194]. С.В. Якімова та Н.І. Лесяк також вважають, що на загал однозначністю оцінки, без сумніву, виділяються лише такі суспільно небезпечні наслідки, як фізичні або психологічні страждання, розлад здоров'я, втрата працездатності. Натомість оцінка інших наслідків може викликати проблеми у разі кваліфікації їй, зокрема, розмежування домашнього насильства як кримінального чи адміністративного караного правопорушення [10, с. 194]. Спробуємо з'ясувати, чи дійсно це так.

Фізичні страждання виступають суспільно небезпечною ознакою не тільки домашнього насильства, а й катувань (ст. 127 КК) і незаконного позбавлення волі або викрадення людини (ч. 2 ст. 146 КК). Також про них згадується у ч. 3 ст. 50 «Поняття покарання та його мета» КК.

Розкриваючи зміст фізичного страждання в контексті складу злочину, передбаченого ст. 127 КК, В.О. Гацелюк

та Ю.О. Кучер зазначають, що воно може характеризуватися відносно неінтенсивними, але тривалими неприємними фізичними відчуттями. Вони можуть бути викликані заламуванням кінцівок, дією термічних або хімічних зовнішніх факторів на тіло людини [6, с. 104]. Під заподіянням потерпілому фізичних страждань як кваліфікуючої ознаки складу злочину, передбаченого ст. 146 КК, Я.Г. Лизогуб пропонує розуміти такі дії, що не становили тілесних ушкоджень чи побиття, але призвели до усвідомлення останнім певних ступенів болю на рівні мучення. Це, зокрема, тривале утримання потерпілого зв'язаним чи нетривале, але міцне зв'язування останнього, тривале використання наручників або інших предметів чи речовин, що викликають сильний фізичний біль [6, с. 143–144].

Запропоновані науковцями підходи щодо тлумачення фізичних страждань як ознаки об'єктивної сторони відповідних складів злочинів цілком можуть бути запозичені для тлумачення цієї ознаки в контексті домашнього насильства, оскільки такий наслідок може виступати закономірним результатом фізичного насильства.

Наступним суспільно небезпечним наслідком домашнього насильства названо *психологічні страждання*. Тлумачення цього поняття видається більш проблематичним з огляду на те, що в КК воно ніде більше не використовується. У ст. 127 КК йдеться про моральні страждання, однак це зовсім інше поняття за своїм змістом¹.

М.І. Хавронюк зазначає, що зміст таких наслідків як психологічні страждання, емоційна залежність, погіршення якості життя потребують конкретизації на основі узагальнення судової практики у відповідних справах. Так, психологічні страждання, на думку правника, можуть бути оцінені судом за допомогою таких критеріїв, які можуть бути встановлені під час допиту самої потерпілої особи, свідків, вивчення документів, а також на підставі проведення психологічної експертизи:

1) емоційна дезадаптація і дезорієнтація: потерпіла особа внаслідок насильства почала відчувати хронічне почуття провини, «вигорання» – нездатність переживати позитивні емоції, депресію, високу тривожність, з неї витиснута потреба в любові – вона і хоче тепла, і боїться близьких відносин, потерпілу особу переслідує песимізм, почуття невдалого, «нещасного» життя, в неї знизилася самооцінка і концентрація, виникли негативні переживання та зникли позитивні емоції;

2) пов'язані з цим психосоматичні порушення: у потерпілої особи виникли ожиріння або ж різка втрата ваги на тлі порушення апетиту; при емоційному (психічному) насильстві, особливо у дітей, з'явилися шкірні висипки, алергійні реакції, виразка шлунка, непояснені болі внизу живота, нерво-психічні захворювання: тики, заїкуватість, енурез, енкопроз [5, с. 76].

Дійсно, в низці випадків для підтвердження наявності психологічних страждань органи досудового розслідування призначають психологічні експертизи. Так, визнаючи ОСОБА_2 винною у вчиненні психологічного насильства щодо своєї співмешканки ОСОБА_1, суд зазначив, що його вина, зокрема, підтверджується показаннями винного, потерпілої, висновком експерта Науково-дослідного інституту судових експертиз,

¹ В юридичній літературі зазначається, що моральні страждання в контексті складу злочину, передбаченого ст. 127 КК, полягають у такому емоційному стані потерпілого, який характеризується наявністю суттєвих розбіжностей між діями, які (з його точки зору) є допустимим стосовно людини, і діями, що вчиняються безпосередньо стосовно нього [6, с. 105].

згідно з яким у ОСОБА_1 існують підстави для констатації надлишкових перешикод, які утворилися у її життєдіяльності внаслідок дій ОСОБА_2, які зумовили порушення звичного стереотипу її життєдіяльності, завдали утиску фундаментальним особистим цінностям і потребам підекспертної особи, особистому та фізичному благополуччю, в активній та продуктивній життєдіяльності, впевненості у собі та у майбутньому, у повноцінному спілкуванні зі значним для неї оточенням.

З урахуванням індивідуально-психологічних особливостей особистості ОСОБА_1, ситуація, що досліджується за справою, є для потерпілої суттєво психотравмуючою (стрессогенною), що безпосередньо викликає психічний дискомфорт, зумовивши тривалі та інтенсивні фізичні й психічні страждання, які існують дотепер. Внаслідок дій ОСОБА_2 у ОСОБА_1 мають місце тривалі, інтенсивні і негативні за своїми виявами психічні (моральні) страждання, зміст яких локалізований у межах дослідженої ситуації [3].

Закріплення у ст. 126-1 КК таких суспільно небезпечних наслідків як розлад здоров'я або втрата працездатності насамперед зумовлено тим, що одним із видів домашнього насильства є насильство фізичне, у результаті вчинення якого особі можуть бути заподіяні ці наслідки. Це, звісно, не виключає випадки, коли такі наслідки завдаються у результаті вчинення насильства психологічного або економічного.

Як зазначає А.О. Байда, терміни «розлад здоров'я», «втрата працездатності» не є зрозумілими, адже у Правилах визначення тяжкості тілесних ушкоджень вживаються терміни «інший розлад здоров'я, пов'язаний зі стійкою втратою працездатності не менш як на одну третину», «тривалий розлад здоров'я», «значна стійка втрата працездатності менш як на одну третину», «незначна втрата працездатності». Зокрема, виникає питання: якщо йдеться про втрату працездатності, то наскільки відсотків? Адже в КК немає поняття «просто втрата працездатності». Тут одразу ж виникає питання щодо розмежування цієї норми з ч. 2 ст. 125 КК, оскільки за останньою йдеться про втрату працездатності до 10%, без граничної межі [1, с. 89].

Дійсно розлад здоров'я, а також втрата працездатності виступають тими критеріями, за допомогою яких визначається ступень тяжкості тілесних ушкоджень. Аналіз ст.ст. 121, 122 та 125 КК, а також Правил судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995 року № 6, дозволяє зробити висновок про те, що:

1) ознаками тяжкого тілесного ушкодження виступають, зокрема, втрата будь-якого органу або його функцій, каліцтво статевих органів, психічна хвороба або інший розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності не менш ніж на одну третину;

2) ознаками середньої тяжкості тілесного ушкодження виступають тривалий розлад здоров'я або значна стійка втрата працездатності менш як на одну третину і при цьому відсутні наслідки тяжкого тілесного ушкодження;

3) ознаками легкого тілесного ушкодження, передбаченого ч. 2 ст. 125 КК, виступають короточасний розлад здоров'я чи незначна стійка втрата працездатності, а легкого тілесного ушкодження, передбаченого ч. 1 ст. 125 КК, – ушкодження, що має незначні скороминущі наслідки, тривалістю не більш як шість днів.

На відміну від ст.ст. 121, 121 та 125 КК, у ст. 126-1 КК не визначено, про який розлад здоров'я або втрату працездатності йдеться. Такий підхід законодавця мав би означати, що будь-яке тілесне ушкодження є суспільно небезпечним наслідком домашнього насильства і не потребує додаткової кваліфікації за іншими статтями КК. Виключенням є легке тілесне ушкодження, передбачене ч. 1 ст. 125 КК, оскільки в разі його вчинення не спричиняються суспільно небезпечні наслідки у виді короточасного розладу здоров'я чи незначної стійкої втрати працездатності. Вказане, на нашу думку, є прогалиною кримінально-правової норми, передбаченої ст. 126-1 КК.

Попри це, як зазначено в юридичній літературі, лише окремі злочинні посягання проти здоров'я повністю охоплюються ст. 126-1 КК і не потребують додаткової кваліфікації за іншими статтями. Водночас інші вияви, зокрема фізичного насильства, за наявності відповідних підстав потребують додаткової кваліфікації за ст.ст. 115, 120, 121, 125, 126, 127, 135, 136, 146 КК.

Схожу позицію висловлює М.І. Хавронюк, який під розладом здоров'я потерпілої особи пропонує розуміти розлад фізичного здоров'я або психічний розлад – послідовно розвинутий хворобливий процес, безпосередньо зумовлений заподіянням тілесного ушкодження. Розлад здоров'я завжди поєднується з втратою працездатності, яка може бути стійкою або тимчасовою (незначною). Залежно від ступеню втрати працездатності (до 10%, від 10% до 33%, понад 33%) діяння, на думку правника, підлягає додатковій кваліфікації за статтями КК, які передбачають умисне заподіяння легкого, середньої тяжкості чи тяжкого тілесного ушкодження [5, с. 76].

Позиція правника потребує певного уточнення. Насамперед, як було зазначено вище, розлад здоров'я не завжди, а лише в разі завдання тяжких тілесних ушкоджень обов'язково поєднується з втратою працездатності. Крім того, умисне заподіяння легкого тілесного ушкодження, передбаченого ч. 2 ст. 125 КК, повністю охоплюється ст. 126-1 КК і не потребує додаткової кваліфікації за ст. 125 КК. Водночас заподіяння легкого тілесного ушкодження, передбаченого ч. 1 ст. 125 КК, взагалі не охоплюється такими суспільно небезпечними наслідками як розлад здоров'я або втрата працездатності.

Враховуючи зазначене, нормативна регламентація таких суспільно небезпечних наслідків, передбачених ст. 126-1 КК, як розлад здоров'я або втрата працездатності потребує удосконалення. Як слушно зазначає А.О. Байда, однією з умов якості та ефективності нормативного матеріалу є чіткість, максимальна формалізованість у викладенні ознак злочинного діяння. Це необхідно для уникнення помилок у правозастосовній діяльності. Необхідно привести всі ознаки, викладені у пропонованій нормі, до єдиної узгодженої системи, що вже існує в КК (щодо ознак фізичного насильства та особливо його наслідків). Через коригування зазначених ознак слід навести критерії розмежування та спільного застосування з іншими нормами КК [1, с. 89–90].

Емоційна залежність потерпілої особи належить до хворобливих станів психіки. Це вид психологічної залежності, за наявності якої виявляються сильні або полярні емоції, які відчувають при контакті з об'єктом пристрастей. Емоційна залежність від людини – це своєрідна залежність, яка витісняє на другий план життя інтереси і справи самої людини, залишаючи лише відносини і об'єкт залежності. Відбувається злиття і втрата власного я, потреба в яскравих емоціях зростає

(як і при хімічній залежності зростає необхідна доза речовини). Емоції не обов'язково повинні володіти позитивною спрямованістю (частіше так буває тільки на початкових етапах відносин, а потім вони змінюються страхом, ревнощами, образою, злістю), але вони обов'язково повинні бути дуже сильними або носити характер різкого контрастного перепаду [2]².

У психологічній літературі зазначається, що емоційна залежність бере свій початок ще з глибокого дитинства (у віці до 3-х років) через неналежну материнську та/або батьківську увагу чи її відсутність [9]. Причини емоційної залежності пов'язані з психологічною травмою ігнорування, відчуження чи іншого виду зв'язку з батьками, за якого був грубо порушений чи відсутній емоційний контакт. З цього закладеного страху відторгнення формуються два типи залежності: або уникнення зайвого зближення і відкритості, або бажання максимального зближення з розчиненням власної особистості на користь інтересів партнера. Діти, які виростають із проблемами з емоційною залежністю, найчастіше виховуються в дисфункціональних сім'ях, де було неможливим пряме обговорення конфліктних або спірних ситуацій, а частіше всі учасники процесу вдавали, що проблеми немає. Деякі риси співзалежності закладають в особистість суспільство та релігія, у яких культивується ідея про те, що потрібно бути зручним, слухняним, правильним і тоді тебе любитимуть і захищатимуть [2].

Н.В. Довгань-Бочкова резюмує, що емоційна залежність – це серйозна проблема для психіки людини, причина якої криється ще в ранньому дитинстві і найчастіше емоційно залежна особа сама буде такою відносини, у яких вона стає емоційно залежною. Проте, якою б згубною не була проблема емоційної залежності для людини, вона, на думку науковця, не може і не повинна вирішуватися за допомогою норм кримінального права [4, с. 194].

Висновки, яких дійшла Н.В. Довгань-Бочкова, з одного боку, заслуговують на підтримку. Але є одне застереження. У психологічній літературі також зазначається, що причинами емоційної залежності від іншої людини може бути брак любові в дитинстві; психологічна травма в дитинстві; гіперопіка, коли людина так і не вийшла із залежності від батьків; низька самооцінка; прагнення отримати схвалення від оточуючих; матеріальна бідність [7].

Отже, не тільки недостатня увага в дитинстві, а й інші причини можуть призвести до емоційної залежності. Це, зокрема, низька самооцінка або матеріальна бідність. Ні для кого не секрет, що низька самооцінка може бути результатом фізичного або психологічного насильства, а матеріальна бідність – економічного насильства. Враховуючи, що емоційна залежність може бути результатом не тільки домашнього насильства, а і його передумовою, благодатним ґрунтом³, слід ретельно

²Ознаки, за якими можна розпізнати емоційну залежність: щастя можливе лише за наявності відносин та іншої людини, яка любить і яка поряд; кохання, дружба не можливі без повного розчинення один в одному, без повної віддачі життя в розпорядження іншої людини; відносини стають руйнівними, супроводжуються сильними ревнощами, чисельними важкими конфліктами, постійною загрозою розриву, проте до справжнього, остаточного розриву так і не доходить; у відносинах важко, а без них не можливо; відсутність відносин, об'єкта кохання/прив'язаності чи думка про відсутність спричиняє сильний біль, страх, депресію, відчай; відносини не можливо розірвати самостійно: «Поки він не піде від мене сам, ми не зможемо розлучитися» [8].

³Залежна людина неминуче потрапляє в позицію жертви. Це означає, що її емоційний стан диктується реакцією на неї іншої людини. Тут неминуче виникає безпорадність особистості. І головне, чим довше розвиваються залежні відносини, тим більше слабшає як така особистість залежного: така людина вже не може спиратися на себе, не розрізняє бажання свої і людини, від якої залежить, не усвідомлює свої емоції, потреби, тобто у такої особи слабшає стрижень особистості [7].

з'ясовувати причинний зв'язок між злочинними діяннями, які утворюють об'єктивну сторону домашнього насильства, та цим суспільно небезпечним наслідком.

Останнім суспільно небезпечним наслідком, про який йдеться у ст. 126-1 КК, є *погіршення якості життя* потерпілої особи. А.О. Байда ставить під сумнів застосування цього нового оціночного поняття. Науковець ставить питання про те, у чому таке погіршення має відбиватися, де шукати формалізовані критерії такого погіршення? [1, с. 89–90].

Всесвітня організація охорони здоров'я визначає якість життя як сприйняття людьми свого положення в житті залежно від культурних особливостей і системи цінностей та у зв'язку з їхніми цілями, очікуваннями, стандартами, турботами. Також вона пропонує оцінювати якість життя за параметрами: 1) фізичні: енергійність, втома, фізичний дискомфорт, сон і відпочинок; 2) психологічні: самооцінка, концентрація, позитивні емоції, негативні переживання, мислення; 3) ступінь незалежності: повсякденна активність, працездатність, залежність від ліків і лікування; 4) життя у суспільстві: повсякденна активність, соціальні зв'язки, дружні зв'язки, суспільна значущість, професіоналізм; 5) навколишнє середовище: житло та побут, безпека, дозвілля, доступність інформації, екологія (клімат, забрудненість, густанаселеність); 6) духовність і особисті переконання [4, с. 194–195].

На думку М.І. Хавронюка, погіршення якості життя потерпілої особи може бути визначене за такими критеріями: 1) фізичні: потерпіла особа втратила енергійність, у неї виникли втома, фізичний дискомфорт, посилилась залежність від ліків і лікування, алкоголю чи інших психоактивних речовин, водночас можуть мати місце поганий сон і загалом нездатність до спокійного відпочинку; 2) інтелектуальні дисфункції: у потерпілої особи виникли негнучкість, некритичність, вузькість мислення, знизилась концентрація уваги, погіршилась пам'ять тощо; 3) соціальна дезадаптація і дезорієнтація: у потерпілої особи послабились соціальні зв'язки: поступово зникли друзі, інші близькі люди, з якими вона могла б поділитися і від яких можна одержати допомогу, коло соціальних контактів і відносин гранично звузилось; знизилась соціальна активність, виникли безпорадність, нездатність до самостійних рішень і відповідальних дій; посилилась безініціативність у роботі й особистому житті; зменшилась працездатність; 4) економічна недостатність як наслідок економічного насильства. При цьому погіршення якості життя повинно мати комплексний характер для його оцінки як наслідку домашнього насильства. Наявності лише одного з названих критеріїв (наприклад, втоми і поганого сну або послаблення соціальних зв'язків, або економічної недостатності) не досить для оцінки діяння як злочину [5, с. 77].

Н.В. Довгань-Бочкова вказує на те, що поняття якості життя охоплює показники, які стосуються як фізичного, психологічного, так і матеріального благополуччя людини. Не заперечуючи надзвичайну важливість матеріального благополуччя для людини, науковець вважає, що погіршення матеріального стану людини не може визнаватися ознакою (наслідком) насильства. Погіршення якості життя, на її думку, можна визнавати наслідком насильства, якщо воно полягатиме в заподіянні шкоди здоров'ю (в тому числі психічному) чи свободі людини (в тому числі свободі волевиявлення) [4, с. 195].

Ми не підтримуємо таке обмежувальне тлумачення суспільно небезпечного наслідку у виді погіршення якості життя потерпілої особи, оскільки одним із видів домашнього насильства виступає насильство економічне, різні вияви якого і призводять до погіршення матеріального стану людини. Якщо ж застосовувати обмежувальне тлумачення цього суспільно небезпечного наслідку, яке пропонує Н.В. Довгань-Бочкова, то притягати до кримінальної відповідальності за економічне насильство можна лише в тому випадку, коли воно призвело до заподіяння шкоди здоров'ю (в тому числі психічному) чи свободі людини (в тому числі свободі волевиявлення). Звісно, ці наслідки також можуть бути результатом економічного насильства (наприклад, позбавлення житла, їжі, одягу може позначитись на здоров'ї потерпілої особи, а позбавлення її документів – на її свободі). Однак економічне насильство насамперед призводить саме до погіршення матеріального становища потерпілої особи.

Як і емоційна залежність, погіршення якості життя потерпілого є оціночною категорією й потребує ретельного доказування та встановлення причинного зв'язку між суспільно небезпечним діянням і цим наслідком.

У дефініції поняття «психологічне насильство», закріпленого в п. 14 ч. 1 ст. 1 Закону України від 7 грудня 2017 року «Про запобігання та протидію домашньому насильству», також йдеться про такі наслідки, як побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб; емоційна невпевненість; нездатність захистити себе; шкода психічному здоров'ю особи. Втім дослідження цього питання буде предметом подальших досліджень.

Висновки. Під фізичними стражданнями як суспільно небезпечним наслідком домашнього насильства слід розуміти відносно неінтенсивні, але тривалі непримні фізичні відчуття. Вони можуть бути викликані ляпасами, стусанами, щипанням, шмаганням, кусанням, заламуванням кінцівок, тасканням за волосся, застосуванням певних предметів, що викликають сильний фізичний біль.

Про психологічні страждання ніде, крім ст. 126-1 КК, не згадується. Для підтвердження наявності цієї оціночної ознаки необхідним є призначення психологічної експертизи.

На відміну від ст.ст. 121, 121 та 125 КК, у ст. 126-1 КК не визначено, про який розлад здоров'я або втрату працездатності йдеться, тому нормативна регламентація цих суспільно небезпечних наслідків, передбачених ст. 126-1 КК, потребує удосконалення.

Враховуючи, що емоційна залежність може бути результатом не тільки домашнього насильства, а і його передумовою, благодатним ґрунтом, треба ретельно з'ясовувати причинний зв'язок між злочинними діяннями, які утворюють об'єктивну сторону домашнього насильства, та цим суспільно небезпечним наслідком.

Погіршення якості життя як один із суспільно небезпечних наслідків домашнього насильства охоплює показники, що стосуються не тільки фізичного та психологічного, але й матеріального благополуччя людини. Наявність цього суспільно небезпечного наслідку виступає однією з потрібних передумов притягнення до кримінальної відповідальності за економічне насильство.

Література:

1. Байда А.О. Проблеми кримінальної відповідальності за домашнє насильство. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2016. № 32. С. 79–95.
2. Ведмеш Н.А. Эмоциональная зависимость / Психология и психиатрия. URL: <http://psihomed.com/emotsionalnaya-zavisimost/> (дата звернення: 14.10.2020).
3. Вирок Костянтинівського міськрайонного суду Донецької області від 04.11.2020 у справі № 233/4004/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92626703> (дата звернення: 11.11.2020).
4. Довгань-Бочкова Н.В. Домашнє насильство: аналіз об'єктивної сторони складу злочину. *Вісник Львівського університету. Серія: Юридична*. 2018. Вип. 66. С. 187–197.
5. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М.І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2019. 288 с.
6. Кримінальне право (Особлива частина) : підручник: у 2 т. / А.О. Данилевський, Д.О. Калмиків, М.І. Хавронюк та ін. ; за ред. О.О. Дудорова, С.О. Письменського. Луганськ : Елтон-2, 2012. Т. 1. 2012. 780 с.
7. Соловьева И. Эмоциональная зависимость от человека / Психолог Ирина Доброва-Соловьева. *Выход есть*. URL: <https://irina-solovieva.ru/emotsionalnaya-zavisimost-ot-cheloveka/> (дата звернення: 14.10.2020).
8. Султанова Е.Л. Эмоциональная зависимость от другого человека / Психологический навигатор. URL: <https://psynavigator.ru/blogi-psihologov/49> (дата звернення: 14.10.2020).
9. Штефан Е. Про емоциональную зависимость / Гештальт клуб Алексея Виноградова. URL: <https://gestaltclub.com/articles/-psihoterapia/7891-pro-emotsionalnuu-zavisimost> (дата звернення: 14.10.2020).
10. Якімова С.В., Лесяк Н.І. Домашнє насильство як вид кримінального правопорушення за законодавством України. Порівняльно-аналітичне право. 2019. № 3. С. 192–194.

Bilovol O. Socially dangerous consequences of domestic violence (Article 126-1 of the Criminal Code of Ukraine)

Summary. The article analyzes socially dangerous consequences in the form of physical or psychological suffering, health disorders, loss of ability to work, emotional dependence or deterioration of quality of life as signs of the objective

side of the crime under Article 126-1 “Domestic Violence” of the Criminal Code.

During the analysis of physical suffering as a sign of domestic violence, it was found that these consequences are a socially dangerous sign not only of this crime but also of torture (Article 127 of the Criminal Code of Ukraine) and illegal imprisonment or kidnapping (Part 2 of Art. 146 of the Criminal Code of Ukraine). They are also mentioned in Part 3 of Art. 50 “The concept of punishment and its purpose” of the Criminal Code of Ukraine. To interpret the content of physical suffering in the context of domestic violence, it is proposed to borrow the approaches developed in the legal literature on the interpretation of physical suffering as a sign of the objective side of the relevant corpus delicti.

According to the results of the analysis of psychological suffering, it is noted that the interpretation of this concept seems more problematic given that it is nowhere else used in the Criminal Code of Ukraine. Options for interpreting this feature in the legal literature and case law are considered. It is noted that the presence of psychological suffering is established through psychological examination.

It was found that in contrast to Art. 121, 121 and 125 of the Criminal Code of Ukraine in Art. 126-1 of this Code does not specify which health disorder or disability is in question. This creates certain difficulties in qualifying the actions of the perpetrators under Art. 126-1 of the Criminal Code in resolving the issue of the presence in the actions of the perpetrators of a set of crimes or a single crime. The article concludes that this feature needs to be specified.

It is established that the emotional dependence of the victim belongs to the painful mental states. It is a type of psychological dependence, in the presence of which strong or polar emotions are manifested, which are felt when in contact with the object of passions.

Different approaches to the interpretation of deteriorating quality of life are considered. The article argues that this socially dangerous consequence of domestic violence covers indicators that relate not only to physical and psychological, but also material well-being.

Key words: domestic violence, socially dangerous consequences, physical suffering, psychological suffering, health disorders, disability, emotional dependence, deterioration of quality of life.